

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мовчан І.В., здобув.
ЖНАЕУ
innessa.75@mail.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні економічні реалії потребують формування нової інтелектуальної моделі управління розвитком сільських територій, адаптованої до світових стандартів. Комплексний і збалансований розвиток сільських територій - це усталений стандарт для Європейського Союзу і орієнтир для державної регіональної політики багатьох сучасних країн світу. Організація системного розвитку сільських територій передбачає комплексні дії – розробку теоретико-методологічних засад їх функціонування, ґрунтовний аналіз наявних умов та особливостей об’єкта дослідження, розробку на його основі конкретних заходів і практичних рекомендацій [3].

В останні роки вивченню проблеми розвитку сільських територій України приділяє увагу багато вітчизняних учених В.Г. Андрійчук, І.Ф. Баланюк, А.В. Балян, О.Г. Булавка, Ю.Е. Губені, С.О. Гудзинський, М.В. Зубець, М.А. Лендел, В.Я. Месель-Веселяк, В.П. Мікловда, В.М. Нелеп, М.К. Орлатий, О.І. Павлов, М.І. Пітюлич, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, М.П. Талавирия, А.М. Третяк, Л.О. Шепотько, В.В. Юрчишин та ін.

Однак низка питань теоретичного та методичного характеру вимагає поглиблених досліджень, зокрема теоретико-методологічні аспекти сутності, структурних елементів, принципів функціонування сільських територій

як цілісної системи з низькою підсистем.

Мета та методика дослідження. Дослідження має на меті розробку та обґрунтування теоретико-методологічних та практичних рекомендацій щодо формування системи оцінки соціально-економічного розвитку сільських територій.

Дослідження ґрунтуються на використанні загальнонаукових методів: індукції і дедукції, узагальнення, системного аналізу явищ, що вивчаються, синтезу; спеціальних методів економічного дослідження: порівняння та спостереження.

Основний матеріал. Основною змістовною складовою понять «системний підхід», «системний аналіз», «системне дослідження» є термін «система», який вперше з'явився в Древній Греції і означав «сполучення», «організм», «організація» [1, с. 20]. Під системою розуміють сукупність об'єктів, яка розглядається як єдине ціле. Формуючи систему, об'єднують як матеріальні — економічні, біологічні, технічні, так і ідеальні (абстрактні) об'єкти — наукові, математичні, керуючись при цьому деякими системоутвірними ознаками. Довільний реальний об'єкт має незліченну кількість властивостей. За кожною з них його можна віднести до тієї чи іншої системи як її елемент [5, с. 11]. Залежно від мети дослідження застосовують різні підходи до тлумачення терміну «система», які різняться за рівнем абстракції.

Під системою слід розуміти множину взаємозв'язаних і взаємозалежних елементів будь-якої природи, які поєднані за деякими системоутвірними ознаками, утворюють єдине ціле та підпорядковані певній спільній меті. Елемент системи — це неподільна частина системи, що має деяку самостійність стосовно всієї системи. Неподільність елементів відносна: її потрібно розуміти як недоцільність, у межах розглядуваної моделі

даної системи, враховувати внутрішню структуру окремих складових останньої.

Будь-який об'єкт, узятий за первинний, можна тлумачити як елемент (підсистему) деякої системи вищого рангу. Підсистема — частина системи, виокремлена за тими чи іншими системотвірними ознаками [5, с. 12]. Елемент може впливати на інші елементи системи, змінюючи їхні стани. Цей вплив може бути енергетичним або інформаційним. Стан елемента може змінюватися сам по собі або в результаті сигналів і впливів, що надходять ззовні системи.

Функціонування системи як єдиного цілого забезпечується зв'язками між її елементами. Структура системи — це сукупність її елементів і зв'язків між ними, по яких можуть проходити сигнали і впливи. Формуючи класи систем, застосовують різні класифікаційні (системотвірні) ознаки, головними з яких вважають природу та походження елементів, тривалість існування, мінливість властивостей (поводження), ступінь складності, відносини до середовища тощо [5, с. 14].

Соціально-економічні системи можна віднести до складних імовірнісних динамічних систем, в яких відбуваються процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних та інших благ.

Науковою основою правильного дослідження й управління різними системами, зокрема соціально-економічними, є системний підхід, що полягає в застосуванні сукупності методологічних принципів і теоретичних положень, які дають змогу розглядати кожний елемент системи в його зв'язку і взаємодії з іншими елементами; простежувати зміни, що відбуваються в системі в результаті зміни окремих її ланок; вивчати специфічні системні (емерджентні) властивості; робити обґрунтовані висновки про закономірності розвитку

системи; визначати оптимальний режим її функціонування. Щодо економічних процесів системний підхід означає:

- вивчення взаємозв'язаних об'єктивних економічних законів;
- визначення мети розвитку даної системи з позицій більш складної системи, частиною якої вона є;
- структурний аналіз систем, який розкриває характер взаємозв'язків і призначення кожної підсистеми;
- дослідження особливостей управління і механізму зворотних зв'язків;
- з'ясування характеру і ступеня впливу на систему середовища її функціонування;
- вивчення процесів прийняття рішень у кожному блоці системи з урахуванням взаємодії останнього з іншими підсистемами та його місця в системі як єдиному цілому.

Системний підхід дає змогу глибше зрозуміти причини багатьох явищ, які в розрізненому вигляді здаються випадковими, але об'єднані в систему сприяють виявленню закономірностей їх перебігу [5, с. 28]. Цінність системного підходу полягає в тому, що розгляд категорій системного аналізу створює основу для логічного і послідовного підходу до проблеми прийняття рішень. Ефективність вирішення проблем за допомогою системного аналізу визначається структурою розв'язуваних проблем [4].

Висновки та пропозиції. Із системного підходу випливає новий погляд на ефективність функціонування соціально-економічних систем: взаємодія між окремими частинами системи набагато більше впливає на її ефективність, ніж результативна робота зазначених частин.

Системний підхід має ініціювати стійке реформування, зміни пріоритетів для соціально-економічного розвитку сільських територій.

Список використаної літератури

1. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій / О. В. Кустовська–Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с.
2. Орлатий М. К. Соціальна сфера села: теорія, методологія та проблеми розвитку / М. К. Орлатий. – К. : Інститут аграрної економіки, 1997. – 198 с.
3. Семенов В. Ф. Використання потенціалу сільських територій регіону [Електронний ресурс] / В. Ф. Семенов, О. В. Білега - Режим доступу <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>.
4. Садыков В. М. Теоретические основы системного анализа в управлении экономическими процессами [Електронний ресурс] / В. М. Садыков, Е. В. Пахомова - Режим доступу http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73767.doc.htm.
5. Шарапов О. Д. Економічна кібернетика: Навч. посібник / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. Є. Семьонов. — К.: КНЕУ, 2004. — 231 с.